

Asia: VN/14214/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi ja siihen liittyviksi asetusmuutosehdotuksiksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomionne lääkkeiden hintasääntelyyn ja lääketaksaan liittyvistä muutosehdotuksista.

Maaseutupolitiikan neuvoston pääsihteerinä kiitän mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle apteekkitalouden uudistusta ja lääkesäästöjen toimeenpanoa koskevaksi lainsäädännöksi sekä lääketaksasta annetun valtioneuvoston asetuksen ja lääkeasetuksen asetusmuutosehdotuksista esittelymuistioineen.

Reseptilääkkeiden ja laajemmin apteekkipalveluiden saatavuuden varmistaminen koko maassa on kriittistä ja linkittyy niin lääketurvallisuuteen, huoltovarmuuteen kuin kansalaisten terveydellisiin oikeuksiin. Reseptilääkkeiden ja laajemmin apteekkipalveluiden tulee nähdä välttämättömyyspalveluna (SGI, Service of General Interest, kts. mm. Letta, Huhtikuu 2024: <https://european-research-area.ec.europa.eu/documents/letta-report-much-more-market-april-2024>).

Muutosehdotuksilla voidaan nähdä olevan selkeitä ja kielteisiä maaseutuvaikutuksia, tarkoittaen, että ehdotukset osuvat eri tavalla maaseutualueille ja synnyttävät maaseutualueiden kontekstissa erityisiä kielteisiä vaikutuksia ja kerrannaisvaikutuksia. Nämä vaikutukset tullevat näkymään yksilötasolla muun muassa välttämättömien lähipalveluiden saatavuuden heikentymisenä ja etääntymisenä, kulkemisen tarpeen lisäyksenä ja kustannusten nousuna sekä arjen turvallisuuden tunteen/kokemuksen heikentymisenä. Kerrannaisvaikutuksena voitaneen nähdä, että luottamus julkisia instituutioita kohtaan heikkenee maaseutualueilla entisestään.

Välillisiä vaikutuksia voitaneen nähdä esimerkiksi maa- ja metsätalouden elinkeinojen ja yrittäjyyden houkuttelevuuden hiipumisena sekä maaseutualueiden, erityisesti harvaan asutun ja ydinmaaseudun, maakuntien/hyvinvointialueiden reuna-alueiden sekä saaristoalueiden

asuttavuuden heikentymisenä. Vaikutukset voidaan näin ollen nähdä olevan ristiriidassa muiden hallitusohjelman kirjausten kanssa (luku 6).

On ensiarvoisen tärkeää, että STM jatkovalmistelun osalta toteuttaa maaseutuvaikutusten arviointi, kuten ohjaa kansallinen lainvalmistelun vaikutusarviointiohje (2022) ja suosittelee maailman terveysjärjestö WHO (2021), OECD (2024) ja EU (2021 ym.). Poikkihallinnollisesti valmisteltu erillisohje (MMM 2022:17) opastaa arvioinnin toteuttamiseen.

Huomionne apteekkiveroon liittyvistä muutosehdotuksista.

Sivuapteekkivähennyksen leikkauksella (poistamisella) haetaan suhteellisen pientä kansallista "säästöä" ottamatta huomioon laajemmat kerrannaisvaikutukset ja perusterveydenhuollolle, elinkeinoille ja kansalaisille siirtyvät kustannukset, niiden nousu. Kuten yllä on tuotu esille on reseptilääkkeiden kuin apteekkipalveluiden saatavuus ja saavutettavuus nähtävä välttämättömyyspalveluna, jolla turvataan kansalaisten terveydelliset oikeudet, lääketurvallisuus kuin myös huoltovarmuus kriisitilanteissa ja koko maassa.

Suomen pinta-alasta 95 prosenttia on maaseutumaista aluetta, 68 prosenttia on harvaan asuttua aluetta, joilla noin 60 prosenttia asukkaista asuu haja-asutusalueilla. Koko Suomessa noin 26 prosenttia väestöstä asuu maaseutumaisilla alueilla. Hyvinvointialueiden reuna-alueilla, ydinmaaseudun ja harvaan asutun maaseudun luonnonvararikkailla alueilla, pienissä kaupungeissa, maaseutukunnissa ja maaseudun kylissä asuvilla ihmisillä ja yrittäjillä on kriittinen merkitys koko maan elintarvikehuollolle ja laajemmin koko maan taloudelliselle huoltovarmuudelle. Millä tavalla arjen välttämättömät peruspalvelut ovat heidän saatavilla ja saavutettavissa on merkitystä.

Sivuapteekkivähennys, joka kompensoi sivuapteekin muutoin tappiollista toimintaa, varmistetaan reseptilääkkeiden ja apteekkipalvelujen saatavuus siellä, missä niitä ei muutoin olisi, siellä, missä jo nyt on pisimmät matkan lähipalveluiden piiriin. Kaikkein suurin vaikutus sivuapteekkivähennyksen poistamisella olisi pieniin pääapteekkeihin, jotka ylläpitävät lisäksi paikallisesti tärkeää sivuapteekkitoimintaa. Mikäli sivuapteekkivähennys poistuu vaikuttaa tämä vahvasti ja kielteisesti pääapteekkien muuttamista sivuapteekiksi, mikä voi muutosehdotusten toteutuessa muuttua mahdottomaksi. On arvioitava mitä vaikutuksia muutosehdotuksella on lääkkeiden kuljetukselle (esim. kylmäkuljetukset) ja, mitä reunaehtoja tai rajoituksia on liittyen digitaalisten verkkoapteekkipalveluiden palvelutarjontaan ja käyttöön (mm. velvollisuus toimittaa lääkkeitä, vahva tunnistautuminen ja digisyrjäytymisen laaja ilmiö).

On huomioitava, että pienen pääapteekin tai sivuapteekin lakkauttamisella/katoamisella on vaikutuksia muihin toimintoihin ja alueen elinvoiman uudistumisen ja kehittämisen mahdollisuuksiin. Esimerkkinä tästä on koneellisen annosjakelun huolehtiminen hoivakodeissa, akuuttilääkkeiden saatavuus ja pelastuspalvelut. Sivuapteekkivähennyksen leikkaaminen/poistaminen vaikuttaisi myös kyläkauppalveluiden monipalvelupistetoimintaan kielteisesti. Kaiken kaikkiaan on kyse maaseutualueilla asuvien kansalaisten terveydellisistä oikeuksista, välttämättömien lähipalveluiden

saatavuuden turvaamisesta sekä maaseutualueiden elinkeinotoiminnan edellytyksistä. Millä tavalla muutosehdotuksilla varmistetaan, että myös ydin- ja harvaan asutun maaseudun sekä saariston väestöllä on pääsy välttämättömiin lääkkeisiin ja terveydenhuollon neuvontaan myös kriisitilanteissa?

Erityisesti sivuapteekkivähennyksen muutosehdotuksen osalta tulisi STM jatkovalmistelun osalta toteuttaa maaseutuvaikutusten arviointi, kuten ohjaa kansallinen lainvalmistelun vaikutusarviointiohje (2022) ja suosittelee maailman terveysjärjestö WHO (2021), OECD (2024) ja EU (2021 ym.). Poikkihallinnollisesti valmisteltu erillisohje (MMM 2022:17) opastaa arvioinnin toteuttamiseen.

On myös näiden muutosehdotusten osalta nähtävissä ristiriitoja hallitusohjelman luvun 6 tavoitteiden kanssa sekä useita ristiriitoja EU:n komission tavoitteiden kanssa koskien maaseutualueita, kts. mm. EU:n pitkän aikavälin maaseutuvisio: https://rural-vision.europa.eu/action-plan/cross-cutting/rural-proofing_en.

Huomionne rajattuun itsehoitolääkevalikoimaan liittyvistä ehdotuksista.

-

Huomionne itsehoitolääkkeiden myyntikanavan laajennukseen liittyvistä ehdotuksista.

-

Huomionne itsehoitolääkkeiden vähittäismyyntilupiin liittyvistä ehdotuksista.

-

Huomionne lääkeasetukseen sisältyvistä ehdotuksista.

-

Huomionne lääkemääräyksestä poikkeavaan lääkkeiden toimittamiseen tai lääkemääräysten ilmeisten virheiden korjaamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

Mikäli sivuapteekkien olemassaolo ja apteekkipalvelujen sekä reseptilääkkeiden saatavuus turvataan myös maaseutualueilla, erityisesti hyvinvointialueiden reuna-alueilla ja harvaan asutulla maaseudulla sekä saaristossa voi muutosehdotus vahvistaa ja tehostaa apteekkipalvelujen toimivuutta.

Huomionne lääkekorvausten ehdolliseen korvattavuuteen liittyvien palautusmaksujen kohdentamiseen liittyvistä muutosehdotuksista.

-

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden perusteluista.

On nähtävissä, että perusteluissa ei olla tunnistettu erilaisten alueiden erityispiirteitä tai -kysymyksiä ja näin ollen jätetty huomioimatta kriittisiä kysymyksiä ja vaikutuksia, erityisesti pienille toimijoille ja maaseutualueiden väestölle ja toimijoille, jolla on laajempia kerrannaisvaikutuksia koko maan tasolla.

Huomionne esityksen ja esittelymuistioiden vaikutusten arvioinnista.

Esityksen vaikutusten arviointi on puutteellinen.

Esityksen vaikutukset maaseutu- ja saaristoalueisiin tulisi arvioida säädösehdotusten maaseutuvaikutusten arviointiohjeen mukaisesti. Suora linkki erillisohjeeseen:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164311/MMM_2022_17.pdf.

Lisäksi kustannusvaikutuksia tulisi arvioida eri kokoluokissa: pienet, keskikokoiset ja suuret apteekit.

On tunnistettava, että esityksellä on merkittäviä kerrannaisvaikutuksia ja kannustetaan ottamaan huomioon todelliset vaikutukset ja kerrannaisvaikutukset erilaisilla alueilla. Kannustetaan tunnistamaan maaseutualueiden erityispiirteet ja erityiskysymykset. Maaseutututkimusta ja -tietoa tuotetaan muun muassa maaseutupolitiikan neuvoston johdolla poikkihallinnollisesti, sektorit ylittävästi.

Tietolähteitä mm.

Lainvalmistelun vaikutustenarviointiohje (VN 2022/66):

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164423/VN_2022_66.pdf?sequence=4

Maailman terveysjärjestön julkaisu: <https://www.who.int/activities/addressing-health-inequities-among-people-living-in-rural-and-remote-areas> ja tietosivut: WHO:n tietosivut:

<https://www.who.int/activities/addressing-health-inequities-among-people-living-in-rural-and-remote-areas>

OECD:n julkaisu ” Rural Proofing ; Lessons from OECD countries and potential application to health”:

https://www.oecd.org/en/publications/rural-proofing_4011899a-en.html

EU:n Better Regulation Agenda https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_en

Lisäksi:

Esimerkkiä maaseutualueiden terveyskysymysten huomioimisesta kansallisella tasolla: Australian Maaseudun Terveyskomissaarin toimisto: <https://www.health.gov.au/our-work/onrhc>

Lähipalvelujen sijainnista ja esityksen mukaisten muutosten vaikutuksia apteekkiverkkoon olisi mahdollista arvioida hyödyntäen Suomen Ympäristökeskuksen osaamista ja PALSA-hankkeen

tuloksia (Heikinheimo ym. 2024: <https://helda.helsinki.fi/items/77d095cf-ac0c-481c-ae62-61ecfcbc0dec/full>)

VTT:n osaamista koskien liikenne- ja energiaköyhyyttä (Vestinen ym. 2025:

https://cris.vtt.fi/ws/portalfiles/portal/111966523/MaaElli_loppuraportti_2025.pdf)

Luonnonvarakeskuksen Luken ja Itä-Suomen yliopiston osaamista koskien taloudellisia vaikutuksia ja maaseutuvaikutuksia (mm. Makkonen ym. 2025: <https://erepo.uef.fi/items/1b5cfd35-a4c9-4bb1-b8d4-b18558949ac5>)

Huomionne muista esityksessä olevista ehdotuksista.

-

Vapaamuotoiset lausumat hallituksen esityksen luonnoksesta.

-

Husberg Antonia

Maaseutupolitiikan neuvoston pääsihteeristö - MANEn pääsihteerit Antonia

Husberg